

УДК 355.4

О. В. Коба

В. Г. Дудурич

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Проаналізовано зміст і сутність поняття державної безпеки крізь призму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Наведено низку науково-теоретичних і практичних рекомендацій організаційного змісту щодо оптимізації функціонування відповідного процесу. Досліджено, що забезпечення державної безпеки безпосередньо належить до компетенції усіх суб'єктів сектору безпеки і оборони України. Окреслено механізм забезпечення державної безпеки з визначенням ролі й місця у ній сектору безпеки і оборони загалом, а також Національної гвардії України як центрального органу виконавчої влади й одного з відповідних суб'єктів зокрема.

Ключові слова: сектор безпеки і оборони, взаємодія, державна безпека, Національна гвардія України, додержання прав.

Постановка проблеми. Державна безпека як комплексна правова й організаційно-управлінська категорія полягає у такому правовому та фактичному стані речей, за якого відповідне політико-правове утворення (держава) та суб'єкти, які його сформували (її громадяни і особи, що перебувають на відповідній території на законних підставах), мають можливість та доступ до користування певним колом прав, свобод і обов'язків.

Концепт державної безпеки як комплексної правової категорії зводиться до формування системи юридичних конструкцій таким чином, щоб права і свободи людини й громадянина були убезпечені від посягань у масштабному сенсі – загальнодержавному розумінні. Це з урахуванням широти й кількості сфер публічного буття зумовлює потребу в задіянні до такого процесу значної кількості суб'єктів забезпечення, а національне законодавство, інтерпретуючи концепцію колективного забезпечення державної безпеки, апелює таким терміном, як «сектор безпеки і оборони» та змістовно й структурно наповнює його низкою суб'єктів.

Такі суб'єкти взаємодіють між собою під час виконання певних завдань, обов'язків і реалізації повноважень, що, на думку авторів, може становити неабияку наукову новизну, з

урахуванням різкого збільшення їхньої кількості у контексті необхідності реалізації заходів з відбиття збройної агресії Росії проти України, а також з огляду на низку новітніх сфер у напрямі забезпечення державної безпеки.

Необхідно зазначити, що Національна гвардія України як військове формування з правоохоронними функціями, яке входить до системи Міністерства внутрішніх справ України, є одним із провідних суб'єктів у секторі безпеки і оборони України, що забезпечують державну безпеку України в усіх сферах, віднесених до компетенції її діяльності.

Проте з урахуванням окреслених проблемних питань та новітніх чинників, як вважають автори, важливим напрямом у науковому дослідженні зазначеного питання є опрацювання механізму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України під час забезпечення державної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідних проблемних питань за вказаною тематикою неодноразово торкалися такі вчені: В. Калашников, В. Александров, Ю. Аллеров, В. Горбулін, В. Колесніченко, М. Огарков, Н. Пильгун, С. Поляков, С. Пономарьов, Ю. Разметаєва, М. Тарнополова, Н. Федіна та ін. Однак чинники, згадані попередньо, додають

потреби опрацювання окремих проблемних питань у заданому напрямі та зумовлюють необхідність їхнього комплексного опрацювання.

Метою статті є теоретико-правова характеристика взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України щодо забезпечення державної безпеки України. Це зумовлює необхідність вирішення певних дослідних завдань: 1) визначення змісту та сутності таких понять, як «сектор безпеки і оборони України», а також «державна безпека» та «взаємодія в забезпеченні державної безпеки»; 2) окреслення сутності та змісту діяльності Національної гвардії України в контексті забезпечення державної безпеки України; 3) окреслення механізму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України щодо забезпечення державної безпеки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері забезпечення державної безпеки.

Предметом дослідження є забезпечення державної безпеки крізь призму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення державної безпеки, особливо в часи активної фази збройної агресії та відкритого воєнного вторгнення Росії на територію України, є надзвичайно актуальним питанням, оскільки проблематика цього напрямку полягає у поліваріативності способів і методів ведення війни, створенні суттєвого військового тиску агресором на сили оборони України, лівову частку з яких становлять підрозділи Національної гвардії України.

Науковець В. Горбулін вважає, що кожен конкретний елемент гібридної війни не новий, по суті, й використовувався майже в усіх війнах минулого, але унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їхнього застосування, а також зростання значущості інформаційного чинника. Причому інформаційний чинник в окремих випадках стає самостійним складником і виявляється не менш важливим, ніж військовий [1]. Саме тому актуальним питанням є комплексна взаємодія усіх суб'єктів сектору безпеки і оборони в контексті відбиття збройної агресії та забезпечення обороноздатності країни. Питання державної безпеки науковцями та практиками може бути фрагментоване на кілька основних напрямів, що, на думку авторів,

взаємопов'язується з діяльністю кількох суб'єктів сектору безпеки і оборони одразу.

На сьогодні згідно із Законом України «Про національну безпеку України» структура сектору безпеки і оборони містить чотири складові компоненти, які розмежовуються відповідно до свого функціонального призначення та юридичної природи. Зокрема, сектор безпеки і оборони України складається із: 1) сил безпеки; 2) сил оборони; 3) оборонно-промислового комплексу; 4) громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Варто звернути увагу й на те, що інституційно складові сектору безпеки і оборони України належать як до державного апарату, так і до інститутів громадянського суспільства. Під силами безпеки розуміють правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту, а також інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. До сил оборони належать Збройні Сили України та інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні органи і розвідувальні органи, а також органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією і законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [2]. Відповідно зазначений перелік суб'єктів сектору безпеки і оборони тісно відображає широту і зміст завдань, які стоять перед цими суб'єктами та висвітлюють обсяг сфер соціального й правового буття, що охоплюються ним. Так, серед кола суб'єктів сектору безпеки і оборони України, як і зазначалося авторами раніше, діє Національна гвардія України, що є військовим формуванням із правоохоронними функціями.

Коло повноважень і структурні особливості Національної гвардії України передусім відображають те, що ударні підрозділи спроможні реалізувати завдання щодо забезпечення державної безпеки не лише у контексті активної участі у бойових діях. Широкий функціонал мають також підрозділи технічного забезпечення, цифрової підтримки, захисту інформації та підрозділи забезпечення. Зі свого боку ці структурні одиниці можуть взаємодіяти з відповідними підрозділами інших суб'єктів сектору безпеки і оборони України, що, на думку авторів, суттєво поліпшило б цей сегмент і посилило виконання відповідних заходів.

Взаємопов'язаність військових та правоохоронних функцій Національної гвардії України, як вважають дослідники, чітко простежуються на прикладі початкового етапу антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей. Саме на її початку доводилось одночасно: виконувати військові та правоохоронні функції, діючи на передньому краї оборони, ведучи штурмові дії, здійснюючи пошук та ліквідацію блокпостів сепаратистів, організовуючи блокування осередків дислокації незаконних збройних формувань; вирішувати завдання територіальної оборони, не припиняючи при цьому виконання усього звичайного обсягу службово-бойових завдань правоохоронного спрямування. Перехід від виконання військових функцій до правоохоронних відбувався «по колу», послідовно у кожному населеному пункті, від його звільнення до повернення основної функції забезпечення громадської безпеки та порядку Національній поліції України відповідно до того, як відновлювався конституційний правопорядок [3]. Відповідно зазначене вище науковцями чітко демонструє ефективність та позитивні риси взаємодії від комунікації двох суб'єктів сектору безпеки і оборони України в частині реалізації ними покладених завдань, а також визначених функцій і повноважень. Водночас не всі позитивні практики взаємодії суб'єктів оборони під час реалізації завдань із забезпечення державної безпеки, як гадають автори статті, було використано на сьогодні.

Аналіз зарубіжних практик із захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту дав сучасним науковцям можливість виділити основні концепції із захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту. Розподіл відбувається залежно від суб'єктів (акторів), які займаються (організують, координують, реалізують, забезпечують, контролюють тощо) захистом некомбатантів, розглядаючи у цілому перспективи та засоби їхньої діяльності. Так, виділяють такі основні підходи у захисті цивільного населення в умовах збройного конфлікту, а саме: концепцію захисту, яку здійснюють миротворчі сили, що мають відповідні мандати із захисту цивільного населення; концепцію захисту, яку виконують Рада безпеки Організації Об'єднаних Націй та Секретаріат Організації Об'єднаних Націй, згідно з якою «там, де це можливо, основні права повинні бути захищені від широкомасштабного порушення» [4]. Слід зазначити, що оскільки представники Національної гвардії України до початку широкомасштабного вторгнення брали участь, зокрема, у забезпеченні діяльності українського миротворчого контингенту в окремих місцях,

взаємодія Національної гвардії України може бути поширена й у міжнародному вимірі.

На думку М. Тернополової, Україні вдалося успішно поєднати: концепцію захисту, яку здійснюють миротворчі сили, що була реалізована через запровадження у Збройних Силах України, а далі – в Національній гвардії України і Державній прикордонній службі України підрозділів цивільно-військового співробітництва та їхній взаємодії; концепцію захисту, яку виконують Рада безпеки Організації Об'єднаних Націй та Секретаріат Організації Об'єднаних Націй і яка розпочинається лише після офіційного звернення уряду держави; гуманітарну концепцію захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту, яку реалізують гуманітарні організації і яка значно поширена та має неочіненну значущість для подолання гуманітарної кризи на всій території України [5].

Висновки

У статті проаналізовано зміст і сутність поняття державної безпеки крізь призму взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Наведено низку науково-теоретичних і практичних рекомендацій організаційного змісту щодо оптимізації функціонування відповідного процесу.

Досліджено також, що забезпечення державної безпеки безпосередньо належить до компетенції усіх суб'єктів сектору безпеки і оборони України. В умовах активного ведення бойових дій проти загарбника особливо актуальним стає питання консолідації усіх наявних у цьому сегменті сил і засобів, зокрема такого органу державної влади, як Національна гвардія України, що, одночасно будучи правоохоронним, утверджений як військове формування.

Крім того, окреслено механізм забезпечення державної безпеки з визначенням ролі й місця у ній сектору безпеки і оборони загалом, а також Національної гвардії України як центрального органу виконавчої влади й одного з відповідних суб'єктів зокрема.

Додатково обґрунтовано, що Законом України «Про Національну гвардію України» визначається правовий статус і коло основних її повноважень, які безпосередньо формують поле компетенції у діяльності відповідного підрозділу сектору безпеки і оборони України. Проте з урахуванням критично великої кількості потреб України, пов'язаних із виконанням як військових, так і правоохоронних (стабілізаційних) заходів, нової актуальності набуває питання ефективної взаємодії Національної гвардії України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони України.

Перспектива подальших наукових пошуків полягає в окресленні міжнародних аналогів механізмів забезпечення державної безпеки одразу кількома суб'єктами, що відбувається у порядку взаємодії, аналізу відповідного емпіричного матеріалу та винесення на обговорення шляхів імплементації відповідних моделей до національного правового поля.

Перелік джерел посилання

1. Горбулін В. П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 4. С. 5.
2. Александров В. М. Сектор безпеки і оборони України в механізмі реалізації оборонної функції держави. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. DOI: 10.36695/2219-5521.4.2020.13.

3. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. DOI: 10.33099/2618-1614-2018-4-3-3-9.

4. Hugh Breakey. The protection of civilians in armed conflict: Four concepts. 2012. P. 40–61. URL: <http://surl.li/objlk> (Accessed: 18.09.2023).

5. Тарнополова М. Ю. Взаємодія складових сектору безпеки і оборони України, як елемент сучасної концепції захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту. *Взаємодія громадянського суспільства з сектором безпеки і оборони: сучасні виклики*. URL: <http://surl.li/objlg> (дата звернення: 18.09.2023).

Стаття надійшла до редакції 14.10.2023 р.

UDC 355.4

О. Коба, V. Dudurich

ENSURING STATE SECURITY THROUGH THE PRISM OF INTERACTION OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE WITH OTHER SUBJECTS OF THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR

The article analyzes the content and essence of the concept of state security through the prism of interaction of the National Guard of Ukraine with other subjects of the security and defense sector. A number of scientific, theoretical and practical recommendations of organizational content to optimize the functioning of the relevant process are provided.

The author substantiates that ensuring the state security is directly within the competence of all subjects of the security and defense sector of Ukraine, and in the conditions of active hostilities against the invader, the issue of consolidation of all forces and means available in this segment, including such a state authority as the National Guard of Ukraine, which at the same time being law enforcement, was established as a military formation, becomes particularly relevant.

The author characterizes the content and essence of the concept of state security and outlines the mechanism for its provision, defining the role and place in it of the security and defense sector as a whole, as well as the National Guard of Ukraine as a central executive body and one of the relevant subjects.

In addition, it is substantiated that the Law of Ukraine "On the National Guard of Ukraine" defines the legal status and range of its main powers, which directly form the field of competence in the activities of the relevant unit of the security and defense sector of Ukraine, but taking into account the critically large number of Ukraine's needs related to the implementation of both military and law enforcement (stabilization) measures, the issue of effective interaction of the National Guard of Ukraine with others becomes more urgent subjects of the security and defense sector of Ukraine.

The prospect of further scientific research is to outline international analogues of mechanisms for ensuring state security by several actors at once, which takes place in the order of interaction, analysis of relevant empirical material and discussion of ways to implement relevant models in the national legal field.

Keywords: *security and defense sector, interaction, state security, National Guard of Ukraine, observance of rights.*

Коба Олександр Васильович – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, доцент кафедри управління підрозділами Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0002-4311-6957>

Дудурич Василь Григорович – викладач кафедри управління підрозділами Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0002-3085-8089>